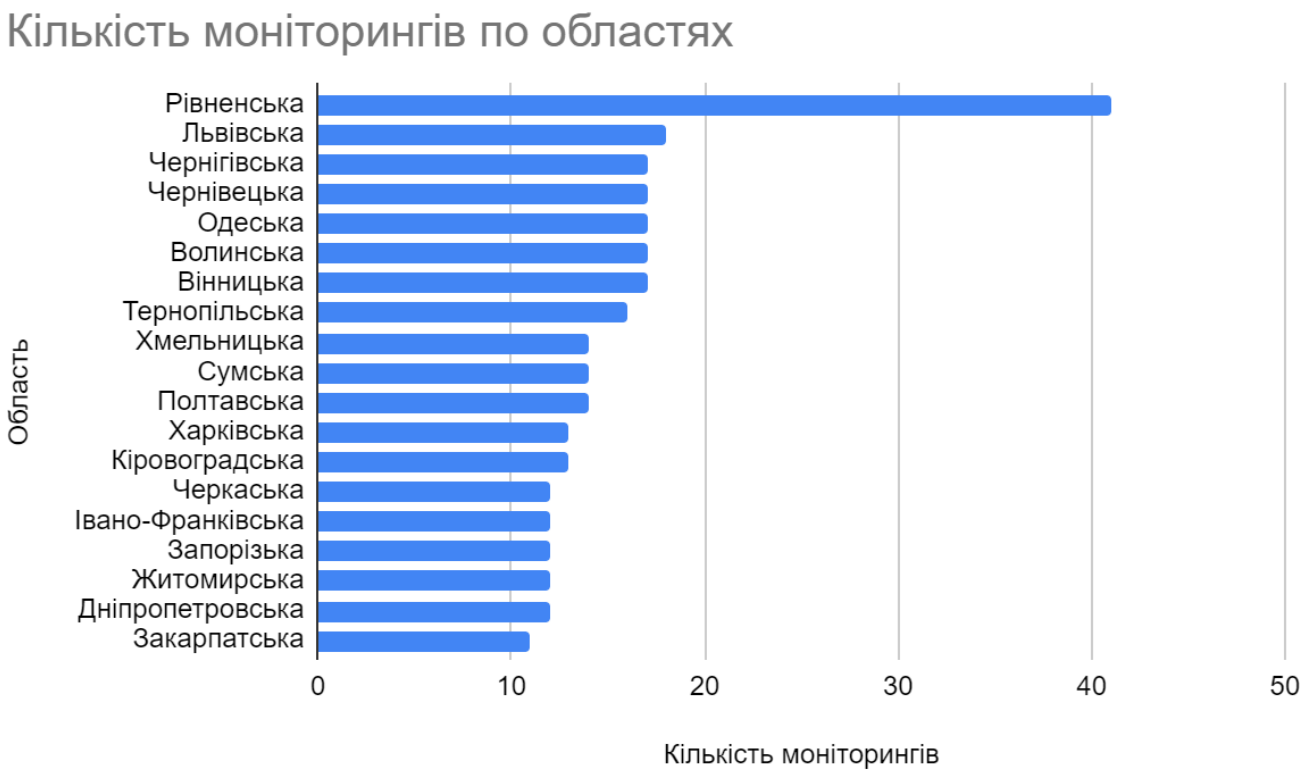
Опрацьовано письмових звернень	1649
Звернень на «гарячу лінію» Уповноваженого	2076
Відновлено прав (зокрема за колективними зверненнями та ініціативно)	15 640
Опрацьованих НПА	94
Здійснено моніторингів	396
Акти реагування (подання Уповноваженого)	11
Кількість запитів та ініціативних листів	3945 запитів за розглядом звернень громадян; ініціативних листів – 653
Кількість здійснених правопросвітницьких заходів	28
Кількість публікацій, роз'яснень, інформаційних матеріалів та ін.	169

Діти потребують спеціального захисту державою та створення найбільш сприятливих умов задля їхнього розвитку та становлення особистості. Забезпечення встановлених гарантій ускладнено наявністю нових викликів для держави у зв'язку з початком воєнних дій на території України.

ПАРЄ у Резолюції 2529 (2024)[ш] зазначає, що жодну дитину в Україні не оминула війна, водночас усі українські діти мають право користуватися правами та свободами, закріпленими у відповідних міжнародних документах з прав людини. Права та найкращі інтереси дитини мають переважати в процесі прийняття всіх рішень стосовно них. Попри це діти залишаються однією з найвразливіших груп населення України, на яких непропорційно негативно впливає збройна агресія Російської Федерації.

Phoca PDF

1. Право на життя і здоровий розвиток дитини

Два роки триває повномасштабна російська агресія проти України. Щодня внаслідок збройної агресії РФ порушується право наших дітей на освіту, доступ до медичних послуг, виховання в родині, безпечне середовище, і найцінніше, що є в людини, – право на життя.

За інформацією Офісу Генерального прокурора на 31 грудня 2023 року, під час повномасштабної збройної агресії РФ загинуло 513 дітей, ще 1169 дітей отримали поранення різного ступеня.

Вбивство та каліцтво дітей визначено Радою Безпеки ООН одним із шести грубих порушень стосовно дітей під час збройного конфлікту. Такі дії російських окупаційних військ є прямим порушенням основоположних прав дитини – право на життя та охорону здоров'я, гарантовані кожній дитині у світі Конвенцією ООН про права дитини.

У травні 2023 року Уповноважений Верховної Ради України з прав людини підготовив спеціальну доповідь «НЕРОЗКВІТЛІ | UNBLOOMED. Порушення прав українських дітей на тимчасово окупованих територіях України та у Росії: депортація, мілітаризація, індоктринація».[2] Спеціальна доповідь охоплює період з лютого 2022 року до квітня 2023 року (включно) та описує грубі порушення прав дитини внаслідок збройної агресії проти України.

(а) Організація та здійснення обов'язкової евакуації населення з дітьми в умовах воєнного стану

Обов'язкова евакуація – один з видів евакуації, що полягає в організованому обов'язковому вивезенню (виведенню) населення із зон можливого впливу негативних наслідків, зокрема воєнних дій і збройних конфліктів, і розміщення його поза зонами дії вражаючих чинників у разі виникнення безпосередньої загрози життю та заподіяння шкоди здоров'ю населення.

Для захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, Кабінет Міністрів України прийняв постанову[3], якою закріплено можливість здійснення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їхніми батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками з окремого населеного пункту в місцевості, де ведуться бойові дії. В умовах воєнного стану обласні військові адміністрації за погодженням з органами військового командування на відповідній території та Координаційним штабом з питань здійснення обов'язкової евакуації населення в умовах воєнного стану наділено повноваженнями щодо прийняття відповідного рішення.

Внаслідок ракетно-артилерійських ворожих обстрілів Херсонської, Донецької, Харківської та Сумської областей та у зв'язку із загрозою життю та здоров'ю дітей прийнято рішення про примусову обов'язкову евакуацію дітей з їхніми батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками до безпечних населених пунктів.

У межах діяльності Уповноваженого упродовж жовтня – грудня 2023 року здійснено безвиїзні перевірки дотримання прав дітей в умовах обов'язкової евакуації населення в умовах воєнного стану в Херсонській, Харківській, Донецькій і Сумській областях.

Phoca PDF

Донецька ОВА із восьми населених пунктів Донецької області евакуювала 275 дітей (на 12 жовтня 2023 року на цих територіях перебувало 319 дітей). Усі діти евакуйовані у супроводі батьків. З восьми населених пунктів Донецької області, де відбувається обов'язкова евакуація у примусовий спосіб дітей з їхніми батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками, на 08 грудня 2023 року залишалося неевакуйованими 44 дитини (30 сімей) з трьох населених пунктів Бахмутського району (Торецьк, смт. Щербинівка, смт. Петрівка).

Сумська ОВА 10 липня 2023 року прийняла рішення про евакуацію населення з п'ятикілометрової зони від державного кордону України у безпечні райони. Враховуючи, що із цієї зони відбувалася добровільна евакуація дітей у супроводі їхніх законних представників, з населених пунктів 13 територіальних громад п'ятикілометрової зони на 29 листопада 2023 року евакуйовано 1158 дітей (проживало 1953 дитини). Батькам пропонували безоплатне переміщення на безпечні території області, місця для розміщення евакуйованого населення, медичний супровід евакуаційних заходів, виплату грошової допомоги евакуйованому населенню.

Харківська ОВА в період з 03 листопада 2023 року до 19 грудня 2023 року з Кіндрашівської, Курилівської та Куп'янської територіальних громад Куп'янського району евакуювала 299 дітей з їхніми батьками. З Куп'янської міської територіальної громади було евакуйовано 182 дитини разом із батьками, Кіндрашівської сільської територіальної громади 31 дитину разом із батьками та 86 дітей евакуйовано з Курилівської сільської територіальної громади. Усі родини з дітьми розселено в гуртожитках закладів освіти Харкова та Харківської області.

Херсонська ОВА примусову евакуацію здійснювала з Бериславського, Каховського та Херсонського районів. Із 23 деокупованих населених пунктів самостійно або за участі волонтерів від 24 жовтня 2023 року евакуйовано 651 дитину (83%) у супроводі батьків. Родини з дітьми евакуйовано за їхнім бажанням до Одеської, Хмельницької, Миколаївської, Дніпропетровської, Кіровоградської, Київської, Рівненської, Львівської, Івано-Франківської областей і до Республіки Польща й Румунії.

Родини з дітьми евакуйовано до Закарпатської, Івано-Франківської, Волинської, Житомирської, Дніпропетровської, Кіровоградської, Київської, Рівненської областей. Основна проблема, з якої стикалися представники ОВА під час примусової евакуації дітей з їхніми батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками, – категорична відмова батьків від евакуації.

Постановою КМУ від 21 жовтня 2022 року № 1195 «Деякі питання використання коштів для задоволення потреб евакуйованих осіб та осіб, які проживають в деокупованих населених пунктах»[4] затверджено Порядок використання коштів з рахунку Мінреінтеграції для задоволення потреб осіб, евакуйованих із населених пунктів, що розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій (можливих бойових дій), у безпечні райони, та осіб, які проживають у деокупованих населених пунктах. Евакуйованим родинам надають грошову допомогу, яку виплачує АТ «Укрпошта» у розмірах: 3 тис. грн – для осіб з інвалідністю та дітей; 2 тис. грн – для інших осіб.

Утім, проблемними питаннями залишається забезпечення тимчасовим житлом евакуйованих

Phoca PDF

родин, надання їм соціальних послуг, забезпечення права дітей на отримання освітніх послуг, сприяння у працевлаштуванні для забезпечення належних умов у місці тимчасового перебування евакуйованих.

Особливо нагальним залишається забезпечення матеріальної та психологічної підтримки сімей з дітьми. Подальший супровід дітьми з їхніми батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками, які евакуйовуються, здійснюють територіальні державні органи за місцем перебування родин.

(b) Реалізація права на життя та здоровий розвиток передчасно народжених дітей

Упродовж 2023 року до Уповноваженого надходила інформація про дефіцит лікарських засобів, які є життєво потрібними для виходжування передчасно народжених дітей з перших хвилин життя в закладах охорони здоров'я.

Відповідно до програми медичних гарантій за пакетом «Медична допомога новонародженим у складних неонатальних випадках» згідно з договорами, укладеними з НСЗУ, послуги з лікування передчасно народжених дітей мають надаватися безоплатно. За кожен випадок лікування немовляти заклад отримує від держави 135 тис. грн, якщо новонароджений важить до 1500 г; 33 тис. грн – якщо його вага перевищує 1500 г. Максимальний тариф 162 тис. грн отримують перинатальні центри III рівня. Утім, до Уповноваженого надходили звернення, що батьки дітей вимушено закуповують ліки для лікування своїх новонароджених дітей за рахунок власних коштів.

У рамках парламентського контролю за дотриманням прав людини Секретаріат Уповноваженого 1 листопада 2023 року здійснив моніторинговий візит до Одеського обласного перинатального центру. За результатами перевірки зафіксовано численні порушення прав дітей на життя та здоровий розвиток: відсутня важлива інформація про медико-діагностичний і лікувальний процес у медичній документації передчасно народжених дітей; діагностика лікування та виходжування новонароджених хворих дітей не відповідає національним клінічним настановам і протоколам, відсутнє обґрунтування діагнозів, у деяких випадках відсутні призначення лікаря та дозування препаратів; встановлено факти раннього безпідставного переведення передчасно народжених дітей з перинатальною патологією до інших лікарень.

До голови Одеської обласної державної адміністрації направлено подання Уповноваженого з вимогою усунути виявлені порушення. За результатами реагування Уповноваженого Одеською ОДА створено робочу групу, проведено її установче засідання та визначено напрями роботи спеціалістів задля усунення виявлених під час перевірки порушень.

Водночас, про факти раннього переведення передчасно народжених дітей з перинатальною патологією до інших лікарень, аналогічно до факту виявленого Секретаріатом Уповноваженого в Одеському перинатальному центрі, 02 листопада 2023 року МОЗ офіційно повідомило, що за результатами спільного МОЗ і НСЗУ моніторингу медичних закладів виявлено, що пологові та перинатальні центри свідомо вказують несправжні діагнози для новонароджених задля переведення їх до іншої лікарні або на іншу схему лікування. Це дає змогу отримувати подвійну, а інколи і потрійну оплату за одного пацієнта. За попередніми

Phoca PDF

розрахунками НСЗУ, за приблизно 30% дітей здійснювалася подвійна оплата медзакладам.[5]

(c) Реалізація права дітей з інвалідністю на реабілітацію

Упродовж 2023 року виявлено факти незабезпечення дітей з інвалідністю належним обсягом реабілітаційних послуг і нагальну потребу в збільшенні кількості реабілітаційних циклів для дітей з інвалідністю, які їх отримують у відповідних реабілітаційних закладах.

Уповноважений звернувся до уряду з проханням повідомити про фактичний стан організації надання реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю. За результатами з'ясовано, що для таких пацієнтів передбачено можливість проходження всього двох реабілітаційних циклів. Однак для задоволення потреб дітей з інвалідністю цього вкрай недостатньо, оскільки напрацьований прогрес у стані здоров'я кожної дитини, завдяки копіткій роботі фахівців, без продовження реабілітації зводиться нанівець. Держава гарантує повну оплату медичних послуг і лікарських засобів з державного бюджету у межах програми медичних гарантій усім громадянам України та надання рівних державних гарантій для реалізації пацієнтами права на охорону здоров'я, доступ до потрібних медичних послуг, зокрема реабілітації у сфері охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я всіх форм власності, які уклали договір про медичне обслуговування населення.

Отже, для дотримання права дітей з інвалідністю на життя, охорону здоров'я та належний соціальний захист МОЗ і НСЗУ потрібно забезпечувати неухильний контроль щодо закупівлі реабілітаційних послуг за пакетами медичних послуг у рамках ПМГ.

(d) Ситуація з наданням медичної допомоги у дитячих будинках-інтернатах

Упродовж 2023 року Секретаріат Уповноваженого здійснив сім моніторингових візитів до дитячих будинків-інтернатів (далі – ДБІ) і виявив типове порушення забезпечення права вихованців на охорону здоров'я, оскільки у закладах кабінети фізіотерапії та лікувальної фізкультури не працюють у зв'язку з відсутністю фахівців.

У більшості закладів наявні вакантні посади: вихователів; соціальних працівників; молодших медичних сестер; лікарів-психіатрів, що спричиняє надмірне навантаження персоналу та зниження якості надання потрібних послуг вихованцям. Це впливає на якість надання послуг і порушення забезпечення прав та інтересів вихованців/підопічних.

Наприклад, в одному з ДБІ у зв'язку з вільними вакантними посадами на зміні перебувало 6 працівників молодшого медичного персоналу, які відповідали за збереження життя та здоров'я дітей (з розрахунку на одного працівника – 9 дітей).

Відсутність охочих обійняти вакантні посади в таких закладах обумовлюється низьким рівнем заробітної плати*:* так, посадовий оклад вихователя, соціального працівника становить 5931 грн, молодшої медичної сестри, санітарки-няньки – 4593 грн, лікаря-психіатра – 6582 грн. Оплату праці, зокрема медичних працівників, здійснюють відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України № 1298[6].

Наразі для збереження кадрового потенціалу питання оплати праці було врегульовано

Phoca PDF

постановою Кабінету Міністрів України від 13 січня 2023 року № 28[7] на період воєнного стану, але не довше 31 грудня 2024 року для медичних, фармацевтичних працівників, фахівців з реабілітації та молодшого медичного персоналу за виконану у повному обсязі місячну (годинну) норму праці, які безпосередньо надають спеціалізовану та екстрену медичну допомогу та виконують свої обов'язки в державних і комунальних закладах охорони здоров'я.

Питання оплати праці працівників закладів соціального захисту наразі не врегульовано. Різниця в оплаті праці медичних працівників у закладах охорони здоров'я і соціального захисту населення суттєва. Так, особи, які обіймають лікарські посади у закладах охорони здоров'я, отримують 20 тис. грн. Водночас лікар, який працює в закладі соціального захисту населення, отримає майже втричі менше (7 тис. грн), що призводить до звільнення лікарів із закладів соціального захисту для влаштування до закладів охорони здоров'я.

З огляду на це Уповноважений звернувся до Прем'єр-міністра України з пропозицією надати доручення центральним органам виконавчої влади щодо врегулювання оплати праці працівників закладів соціального захисту населення та доповнити цією категорією посад Постанову № 28[8].

Відповідно до доручення Прем'єр-міністра України Мінсоцполітики поінформувало, що згідно з наказом Мінсоцполітики від 23 жовтня 2023 року № 399-Н створено міжвідомчу робочу групу з опрацювання питання оплати праці працівників установ і закладів соціального захисту населення, до складу якої увійшли представники Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Мінекономіки, Мінсоцполітики, Мінфіну, МОЗ і Нацсоцслужби.

2. Право дитини на виховання в родині

(а) Забезпечення права дитини на виховання обома батьками

Суттєві зміни в умовах життя українських родин, спричинених збройною агресією РФ проти України, призвели до збільшення кількості звернень до Уповноваженого від батьків дітей щодо сприяння у вирішенні спорів щодо їхньої участі у вихованні та спілкуванні з дітьми. Близько 90% таких батьківських спорів на час звернення до Уповноваженого вже перебували в судах, що своєю чергою унеможливлювало втручання в їхній розгляд у рамках діючого мандата.

Найчастіше заявники порушували питання щодо: створення перешкод одним із батьків другому у вихованні та спілкуванні з дитиною, зокрема через вчинення домашнього насильства; відсутності комунікації між батьками та дітьми (неможливості контакту засобами телефонного/відеозв'язку); встановлення місцезнаходження дитини в разі якщо один із батьків самостійно прийняв рішення щодо зміни її місця проживання та вивезення дитини за

Phoca PDF

межі України без згоди іншого з батьків; забезпечення права дитини на освіту; невиконання батьками рішення органу опіки та піклування або суду; самочинної зміни визначеного місця проживання дитини одним із батьків.

До Уповноваженого звернулася матір дитини Л. щодо викрадення малолітнього сина батьком дитини, колишнім чоловіком, та порушенням ним рішення суду про визначення годин спілкування.

Провадження Уповноваженого, відкрите за цим зверненням, тривало з 2022 року до 2023 року. Були направлені неодноразові запити до органів поліції, Офісу Генерального прокурора, органів опіки та піклування. Розглядалися спірні процеси між батьками в судах різної інстанції. Тривали досудові розслідування щодо вчинення домашнього насильства. Проте це не допомогло повернути дитину, батько переховував сина від матері, створюючи перешкоди у спілкуванні. Лише більш як через рік матір самостійно забрала сина у батька.

Батьки також часто скаржилися на необ'єктивність розгляду питань комісіями з питань захисту прав дитини та висновків або рішень органів опіки та піклування про визначення місця проживання дитини або способів участі у вихованні дитини.

Аналіз звернень щодо спорів між батьками виявив такі проблеми:

- довготривалий процес розгляду справ у судах (рік і більше);
- затягування процесу надання висновків органами опіки та піклування, зокрема через відсутність можливості обстежити умови проживання сторін, неможливість залучення обох батьків до участі у засіданні комісії з питань захисту прав дитини;
- відсутність спеціалістів з питань медіації та дитячої психології в процесі розгляду спорів під час вирішення питання в інтересах дитини для зменшення її психологічної травматизації;
- відсутність відповідальності батьків за самовільну зміну місця проживання дитини.

Пошук способів вирішення проблемних питань батьківських спорів були предметом розгляду експертної ради при Представнику Уповноваженого з прав дитини впродовж року. За результатами зустрічей заплановано спільне напрацювання змін до Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та постанови Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866.

(b) Влаштування дітей у сімейні форми виховання

Конвенцією ООН про права дитини визначено, що дитині для повного і гармонійного розвитку її особистості потрібно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові та розуміння.

Водночас в умовах воєнного стану в Україні через збройну агресію РФ право дитини на виховання в сім'ї зазнає такого ж негативного впливу та численних порушень, як і інші основоположні її права на життя, охорону здоров'я, гідне ставлення.

Phoca PDF

Діти під час збройного конфлікту залишаються без батьківського піклування у зв'язку з тим, що батьки загинули від обстрілів, зникли безвісти, потрапили в полон, були депортовані чи примусово переміщені на ТОТ, та ін.

Утім, згідно з інформацією Нацсоцслужби, упродовж майже двох років повномасштабного вторгнення РФ на територію України зменшилася кількість дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають на обліках служб у справах дітей. Так, 2021 року таких дітей було 67 586, а 2023 року – 64 550. Звичайно, така ситуація може бути пов'язана з тимчасовою окупацією частини території України і відсутністю можливості отримати інформацію про об'єктивну ситуацію з такими дітьми.

До повномасштабної збройної агресії РФ 2022 року за різних підстав набули статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування 9513 дітей, а впродовж 2023 року – 8756 дітей, що майже на 700 дітей менше порівняно з попереднім 2022 роком.

Сімейні формами виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, – усиновлення, опіка, піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу.

Усиновлення

За рішеннями судів упродовж 2023 року в Україні всиновлено 927 дітей, які перебували на обліку з усиновлення, з них 716 дітей віком до 5 років, 156 дітей – від 6 до 10 років і 55 дітей від 11 до 17 років.

Зокрема всиновлено 32 дитини, евакуйованих за межі України, з них: Волинська область – 12 (Республіка Польща); Дніпропетровська область – 2 (Королівство Нідерландів); Донецька область – 1 (Федеративна Республіка Німеччина); Київська область – 15 дітей з них: 1 (Федеративна Республіка Німеччина), 2 (Республіка Італія), 12 (Республіка Польща); Київ – 2 (Федеративна Республіка Німеччина).

Згідно з інформацією Нацсоцслужби на обліку дітей, які можуть бути всиновлені, станом на 31 грудня 2023 року в Україні перебуває 15 687 дітей, з яких 11 014 мають рідних братів чи сестер. Переважна більшість дітей (близько 11 тис.) з тих, які мають підстави для всиновлення, але їх дуже зрідка хочуть взяти в родину на правах рідних, це діти віком від 11 до 18 років. Не зважаючи на розвиток сімейних форм виховання та кількість охочих усиновити дітей, ще 4388 дітей, які чекають на всиновлення, перебувають у закладах різного типу. Водночас 11 045 дітей, які влаштовані в прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу та під опіку/піклування, продовжують перебувати на обліку з усиновлення та очікують своїх батьків.

Упродовж дії правового режиму воєнного стану в Україні встановлено зростання кількості охочих усиновити дитину. Так, якщо 2021 року на обліку перебувало 1079 кандидатів в усиновлювачі, то вже 2023 року їхня кількість зросла на 57% і становила 1889 подружніх пар та одиноких осіб. Наразі найбільша кількість кандидатів у Києві та Київській, Дніпропетровській, Львівській та Одеській областях, куди у зв'язку з воєнним станом в Україні виїхало багато осіб.

Більшість кандидатів в усиновлювачі хочуть усиновити здорову дитину до 5 років без братів

Phoca PDF

чи сестер, а серед дітей, які чекають на всиновлення, більш як 70% – це діти, які мають братів чи сестер та/або старші 10 років. Упродовж 2023 року потенційні всиновлювачі переважно отримали висновок про можливість усиновлення однієї дитини віком максимум до 5 років (таких більш як 57% з кандидатів в усиновлювачі), і лише 8% хочуть усиновити дитину віком від 11 до 18 років.

Варто зазначити, що проведення курсів підготовки для громадян, які виявили бажання всиновити дитину за програмою виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, часто займає кілька місяців, оскільки потрібно очікувати формування груп з потенційних кандидатів і залежати від графіків роботи тренерів. Окрім того, під час здійснення моніторингу діяльності служб у справах дітей щодо всиновлення виявлено, що вони систематично не ведуть обліку кандидатів в усиновлювачі громадян України, яким надано інформацію про дітей, які можуть бути всиновлені. Відповідні Книги обліків не містять жодних записів з часу їх створення, зокрема відсутня інформація про відвідування сімей усиновлювачів. Крім того, не здійснюється належний нагляд за умовами проживання і виховання всиновлених дітей до досягнення ними вісімнадцяти років.

Наразі припинено процеси щодо усиновлення дітей, які мають відповідний статус і були евакуйовані з інституційних закладів до Республіки Австрія та Італійської Республіки, оскільки за рішенням, прийнятим компетентними органами в країні перебування дітей, їх не дозволяють повертати в Україну. Тому кандидати в усиновлювачі звернулися до Уповноваженого щодо сприяння у вирішенні цієї проблеми.

До Уповноваженого надійшло звернення народних депутатів України в інтересах кандидатів в усиновлювачі щодо сприяння їм у поверненні до України малолітніх дітей, які перебувають у Республіці Австрія, куди були евакуйовані разом з іншими вихованцями КНП «Кіровоградський обласний спеціалізований будинок дитини нового типу Кіровоградської обласної ради» 2022 року. Кандидати в усиновлювачі – подружжя – ознайомилися з інформацією про двох братиків, які є вихованцями Кіровоградського будинку дитини, встановили опіку над ними для подальшого усиновлення. Проте директор Австрійського закладу, де наразі перебувають евакуйовані діти, відмовляється повертати опікунам дітей в Україну, оскільки, враховуючи міжнародне законодавство у сфері захисту прав дітей, неповнолітніх іноземців, які отримали в Австрії статус тимчасового захисту, розглядають як таких, що мають дозвіл на проживання. Відтак знайомство з кандидатами в усиновлювачі та передача їм під опіку українських дітей, які мають відповідний правовий статус на території Австрії, має відбуватися із залученням відповідних австрійських органів.

Уповноважений звернувся до Нацсоцслужби щодо вирішення питання повернення дітей. Наразі триває переговорний процес між уповноваженими органами сторін у рамках застосування положень Конвенції про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей 1996 року.

Встановлення опіки/піклування

Найпоширенішою формою сімейного виховання для дітей, які залишилися без батьківського піклування в Україні, є опіка та піклування. Для забезпечення найкращих інтересів дитини та збереження її родинних відносин переважну більшість дітей-сиріт і дітей, позбавлених

Phoca PDF

батьківського піклування, влаштовують у сім'ї родичів.

На 31 грудня 2023 року під опікою/піклуванням перебуває 45 935 дітей, а за результатами 2022 року їх було 42 611. Водночас упродовж 2023 року під опіку/піклування було влаштовано 7414 дітей, натомість упродовж 2022 року – 6433 дитини, що свідчить про позитивну динаміку.

В умовах збройної агресії РФ проти України Мінсоцполітики 2022 року вжило заходів і внесло відповідні зміни до законодавства, зокрема до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866[9] (далі – Порядку) для скорочення термінів влаштування дитини, яка залишилася без батьків, під опіку громадян, які є її родичами.

Водночас у процесі здійснення заходів щодо повернення дітей на підконтрольну уряду України територію виявлено непоодинокі випадки недотримання службами у справах дітей, працівниками місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування вимог щодо надання дітям відповідного статусу та встановлення над ними опіки/піклування за спрощеною процедурою відповідно до пунктів 79-79^3 Порядку.

Для захисту прав та інтересів дітей скеровано листи до Нацсоцслужби та обласних служб у справах дітей щодо проведення методико-роз'яснювальної роботи з цього питання. За результатами реагування Уповноваженого обласними військовими адміністраціями поінформовано, що на робочих нарадах, семінарах і в режимі відеоконференції на платформі ZOOM здійснено методичну та роз'яснювальну роботу з працівниками служб у справах дітей щодо дотримання норм законодавства з питання соціального захисту дітей, зокрема щодо особливості провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану.

Прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу

Відповідно до інформації, наданої Нацсоцслужбою, на 31 грудня 2023 року в Україні функціонує 2796 прийомних сімей, в яких виховується 5382 дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, та 1299 дитячих будинків сімейного типу (далі – ДБСТ), в яких виховується 8930 дітей, які мають відповідний статус.

Під час моніторингових візитів до служб у справах дітей виявлено типові системні порушення вимог законодавства щодо захисту службами у справах дітей прав та інтересів дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування. Зокрема з'ясовано, що не здійснюється контроль за умовами утримання, навчання, виховання підопічних дітей, яких влаштовано у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу. Крім того, не здійснюється ведення обліку потенційних опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів.

За результатами моніторингових візитів Уповноважений направляв звіти з рекомендаціями до центральних і місцевих органів виконавчої влади, установ, організацій незалежно від форми власності для врегулювання питань забезпечення прав та інтересів дитини. Усунення порушень, виявлених під час моніторингів, перебуває на контролі Уповноваженого.

Phoca PDF

(c) Ситуація в закладах інституційного догляду та виховання

Секретаріатом Уповноваженого впродовж 2023 року для вивчення питань дотримання в умовах воєнного стану права дітей на безпечне освітнє середовище, права дітей, які перебувають у закладах інституційного догляду, на виховання в сім'ї, здійснено 103 виїзні моніторингові візити та 3 безвиїзні перевірки.

Зокрема, до служб у справах дітей здійснено 33 моніторингові візити, до закладів, підпорядкованих МОН України – 30, до закладів, підпорядкованих МОЗ України – 10, Мінсоцполітики України – 24, до установ виконання покарань – 6 візитів.

Виїзні моніторингові візити здійснено до служб у справах дітей, будинків дитини, дитячих будинків-інтернатів, загальноосвітніх навчальних закладів, де навчаються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, центрів реабілітації дітей з інвалідністю, притулків для дітей, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, центрів соціальної підтримки дітей і сімей для моніторингу дотримання прав дітей в умовах воєнного стану.

Під час візитів встановлено факти порушення прав вихованців на достатній життєвий рівень, на життя, оскільки умови проживання дітей не відповідають державним санітарно-гігієнічним нормам і вимогам безпеки, а укриття у закладах не обладнані належно або перебувають у аварійному стані; питання щодо створення чи оренди укриття для дітей і працівників закладів для захисту від небезпечних чинників, які виникають внаслідок надзвичайної ситуації, воєнних (бойових) дій не вирішено. Крім того, виявлені факти тривалого перебування дітей у закладах інституційного догляду спричиняють порушення права таких дітей на виховання в сім'ї.

3. Захист дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань

(a) Захист дитини від домашнього насильства

В Україні впродовж 2023 року зріс рівень домашнього насильства порівняно з 2021 та 2022 роками. Так, за інформацією Національної поліції України, протягом 2023 року зареєстровано 291 428 заяв і повідомлень, пов'язаних з домашнім насильством, з них 9194 були подані дітьми особисто. За результатами перевірок підтверджено насильство стосовно дітей за 12 259 заявами та повідомленнями, водночас 2021 року підтверджено насильство стосовно 2921 дитини, а 2022 року – стосовно 4214 дітей. Зафіксовано також 218 випадків вчинення насильства дітьми. Таким чином загальна динаміка за кількістю заяв і повідомлень, пов'язаних з домашнім насильством, у яких фігурують діти, порівняно з 2022 роком зросла на 19,2%.

Відповідно до інформації Офісу Генерального прокурора впродовж 2023 року кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, збільшилася вдвічі. Так,

Phoca PDF

в умовах воєнного стану протягом 2023 року від домашнього насильства постраждали 6787 осіб, з них 5441 жінка, 1346 чоловіків і 571 дитина (301 особа – малолітні та 270 осіб – неповнолітні). Упродовж 2023 року на профілактичному обліку в органах Національної поліції України за вчинення домашнього насильства перебувало 106 029 осіб, з них 105 810 повнолітніх осіб і 219 неповнолітніх (дітей).

Враховуючи статистику, простежується збільшення випадків вчинення насильства стосовно дітей, а тому питання відкриття просторів, дружніх до дитини, набуває особливої актуальності і в умовах воєнного стану, і в післявоєнний період. Уповноважений є стороною меморандуму про взаєморозуміння з іншими державними інституціями з питань впровадження моделі «Барнахус»[10] в Україні, мета якого – консолідація зусиль сторін, спрямованих на визначення їхнього спільного бачення щодо впровадження кращих практик захисту прав дітей, які зазнали жорстокого поводження і є потерпілими або свідками кримінального правопорушення, зокрема на базі моделі «Барнахус». У рамках цього меморандуму впродовж 2023 року вжито заходів задля посилення співпраці за визначеними напрямами.

В Україні продовжують реалізовувати Державну соціальну програму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року[11], яка передбачає, серед іншого, забезпечення індивідуального підходу до допиту дітей незалежно від їхнього статусу у кримінальному провадженні (підозрюваний, обвинувачений, свідок, потерпілий та ін.), зокрема з використанням міжнародних стандартів.

На грудень 2023 року в регіонах функціонує 67 приміщень, призначених для використання за методикою «Зелена кімната», на підконтрольній території України. Водночас п’ять приміщень містяться у зоні ведення бойових дій, у зв’язку з чим не використовуються, та 13 приміщень перебувають на тимчасово окупованій території України. Відкрито також 10 центрів захисту та соціально-психологічної підтримки у процесі правосуддя для дітей, які постраждали або стали свідками насильства (модель «Барнахус»).

(b) Реалізація підходів правосуддя, дружнього до дитини

Потреба розвитку механізмів правосуддя, дружнього до дитини, обумовлена не лише збільшенням кількості дітей, які набувають статусу потерпілих і свідків у рамках кримінальних проваджень загалом і щодо домашнього насильства зокрема, а й збільшенням кількості дітей-підозрюваних і дітей-обвинувачених.

Так, упродовж 2023 року на 28% збільшилася кількість неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення (2022 рік – 1,3 тис. осіб, а 2023 – 1,7 тис. осіб). Відповідно на 38,7% збільшилася кількість кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми (з 1,8 тис. до 2,5 тис.). Спостерігається негативна тенденція до збільшення рівня дитячої злочинності.

Задля перевірки стану дотримання прав та інтересів дітей, які перебувають у місцях несвободи, здійснено 6 моніторингових візитів, з них: 1 – до виховної колонії; 2 – до установ виконання покарань; 3 – до слідчих ізоляторів.

Phoca PDF

Монітори провели інтерв'ювання 67 неповнолітніх (з них 2 жінки з дитиною до 3-х років). Моральний стан вихованців задовільний, скарг на ставлення персоналу установ та умови перебування, надання медичних послуг моніторинговій групі не надходило.

Режим і внутрішній розпорядок дня в установі суворо регламентований, розроблений таким чином, що весь час вихованці зайняті корисною діяльністю (навчаються, читають, працюють і займаються спортом). Водночас у місцях несвободи, де утримуються діти, не створено укриттів у разі оголошення сигналу повітряної тривоги. Відтак Уповноважений скерував листи з рекомендаціями за результатами моніторингових візитів щодо потреби розроблення алгоритму дій під час оголошення сигналу повітряної тривоги в місцях несвободи, де утримуються діти.

(с) Захист дітей від цькування

Упродовж другого року запровадження в Україні режиму воєнного стану та організації освітнього процесу у закладах освіти за змішаними формами навчання у медіа та соціальних мережах систематично з'являлися повідомлення про цькування, прояви жорстокого поводження та різні форми насильства стосовно дітей під час навчального процесу.

2023 року більш як у 4 рази порівняно з 2022 роком зросла кількість звернень до Уповноваженого від батьків щодо порушення права дітей на гідні умови здобуття освіти (2022 рік – 12 звернень, 2023 рік – 52 звернення). За зверненнями Уповноважений відкривав провадження у зв'язку з потребою здійснення перевірки зазначених у них фактів, направляв листи реагування до закладів освіти та їхніх засновників, керівників департаментів (управлінь) освіти місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Аналогічну статистику зафіксовано освітнім омбудсманом, про що свідчать дані звернень до нього у зв'язку з проявами цькування. Так, 2021 року надійшло 50 звернень, 2022 року – 39, а за 2023 рік – 56 звернень.

До Уповноваженого звернулися батьки вихованок дитячо-юнацької спортивної школи № 13 Оболонського району міста Києва щодо порушення права дітей-вихованців на гідне ставлення у зв'язку з проявами цькування від тренера. Викладач постійно порушував розклад тренувань груп ДЮСШ № 13, на деяких дітей тренер-викладач систематично чинила психологічний тиск, ставилась упереджено та свідомо не допускала вихованців до участі у тренуваннях і змаганнях.

Уповноважений скерував листи реагування, завдяки яким Оболонська районна в місті Києві державна адміністрація створила комісію з розгляду випадків цькування щодо з'ясування всіх обставин цієї ситуації. Адміністрація ДЮСШ № 13 також вжила заходів реагування, зокрема провела бесіди з педагогічним колективом щодо профілактики цькування та повідомила Національну поліцію України та службу у справах дітей Оболонської районної в місті Києві державної адміністрації про ймовірний випадок цькування .

За результатами опрацювання комісії з розгляду випадків цькування прийнято рішення про наявні в цій ситуації ознаки цькування. Подільське управління поліції Національної поліції в місті Києві матеріали у справі передало на розгляд до Подільського районного суду міста

Phoca PDF

Києва.

У зв'язку зі зростанням зазначених негативних проявів у закладах освіти серед дітей під час освітнього процесу Уповноважений направив звернення до МОН з проханням поінформувати щодо виконання Плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти[12].

МОН повідомлено у відповідь, що за результатами аналізу інформації від місцевих органів освіти до психологічних служб закладів освіти щодо протидії булінгу (цькуванню) надійшло 28 995 звернень від батьків, від педагогічних працівників –18 775, від дітей – 21 612, від інших зацікавлених осіб – 5 223 звернення.

4. Забезпечення права дітей на освіту

В умовах воєнного стану питання забезпечення права дітей на освіту пов'язане з багатьма викликами та проблемами, зокрема з переміщенням дітей в Україні та за її межами, організацією навчання в дистанційній, змішаній або в будь-якій іншій формі, яка є найбільш безпечною для учасників освітнього процесу.

Відповідно до інформації МОН на кінець 2023 року в Україні функціонують і надають освітні послуги здобувачам освіти за різними формам 12 784 заклади загальної середньої освіти, з них працюють у звичному режимі (очно) – 7148, дистанційно – 2653 та у змішаній формі – 2983. Освітні послуги здобувачам освіти за різними формами також надають 11 623 заклади дошкільної освіти.

Кількість учнів на початок 2023/2024 н. р. становила 3 906 174 особи, із них здобували освіту за дистанційною формою 706 929 осіб, за екстернатною формою – 51 740 осіб; за сімейною (домашньою) формою – 91 986 осіб.

У зв'язку з триваючим воєнним станом, за межами України, за інформацією МОН, продовжують перебувати 386 281 учень закладів загальної середньої освіти, з них здобувають освіту за дистанційною формою навчання – 267 119, за сімейною формою – 73 585, за екстернатною – 34 746.

МОН для дотримання права дітей на здобуття освіти в умовах воєнного стану розробило рекомендації 4 варіантів здобуття освіти для дітей, які вимушено перебувають за кордоном:

- навчання тільки в закладі освіти країни перебування учня за очною формою;
- поєднання навчання в закладі освіти країни перебування за очною формою і в закладі загальної середньої освіти України;
- навчання в закладах/класах, які організовано в країнах перебування за ініціативою громадських організацій українців за сприяння органів управління освітою цих країн у

Phoca PDF

співпраці з Державним ліцеєм «Міжнародна українська школа»;
- навчання тільки в закладі освіти України за однією з форм навчання, якщо це не суперечить законодавству країни перебування.

(а) Забезпечення права на безпеку під час освітнього процесу

Внаслідок обстрілів РФ зазнали руйнувань 3798 закладів освіти (включаючи 1275 дитячих садочки), з них 3428 – пошкоджено, а 365 – неможливо відновити.

Збройна агресія РФ стала причиною приєднання України у 2019 році до Декларації про безпеку шкіл, яка містить низку зобов'язань для запобігання і реагування на напади та використання закладів освіти у військових цілях у період збройного конфлікту.

Одна з рекомендацій Декларації – вжиття всіх можливих заходів на національному рівні для збору достовірних даних про напади на освітні установи, про жертви нападів і про військове використання шкіл та університетів під час збройного конфлікту, зокрема через наявні механізми моніторингу та звітності; для полегшення такого збору даних; надання допомоги постраждалим без будь-якої дискримінації.

Важливий аспект приєднання до Декларації – відновлення освітньої інфраструктури, забезпечення психологічної реабілітації учнів, батьків і вчителів, сприяння здійсненню тренінгів з безпеки та охорони здоров'я та ін.

Уряд 04 серпня 2021 року затвердив план заходів щодо реалізації цієї Декларації[13], який поширювався на зону активних бойових дій з 2014 року, Донецьку та Луганську області.

Однак з часу запровадження в Україні воєнного стану 2022 року не було розширено територію реалізації Декларації про безпеку шкіл на всю Україну. МОН не внесло впродовж двох років змін до зазначеного плану заходів попри те, що Уповноважений неодноразово звертався з такими запитами та відповідні рекомендації затверджено в Щорічній доповіді Уповноваженого про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2022 рік. Такі дії не сприяють об'єктивному документуванню порушень у закладах освіти та донесенню інформації про них до міжнародної спільноти.

За інформацією обласних, Київської міської військових адміністрацій (за винятком Донецької, Луганської та Херсонської областей), на 15 вересня 2023 року до освітнього процесу в очній формі навчання за показниками забезпеченості учасників освітнього процесу об'єктами фонду захисних споруд цивільного захисту були готові 19 713 об'єктів (будівель) закладів освіти, що становило 69,92% загальної кількості таких об'єктів і дало змогу забезпечити укриття 4658 171 учасників освітнього процесу (57,03%) у них.

До Уповноваженого звернулися заявники щодо порушення права учнів опорного закладу освіти «Калитянський ліцей» Калитянської селищної ради Броварського району Київської області на здобуття освіти в очному режимі. З початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України учні ліцею навчалися за дистанційною формою навчання.

Уповноваженим скеровано листи реагування, за результатами розгляду яких Броварська

Phoca PDF

районна (військова) державна адміністрація створила моніторингову групу із залученням фахівців районних та обласних структур, спеціалістів з питань цивільного захисту населення, керівництва закладу та обстежила найпростіше укриття у закладі.

За результатами перевірки складено акт оцінки об'єкта та визнано його придатним для використання як найпростішого укриття. Навчальний процес у ліцеї почався в очному форматі з 05 жовтня 2023 року.

Законом України «Про державний бюджет України на 2023 рік» передбачено 1,5 млрд грн субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти. Згідно з інформацією МОН на грудень 2023 року затверджено 313 проєктів, поданих до обласних, Київської міської державних адміністрацій, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, капітальним ремонтом захисних споруд цивільного захисту в закладах загальної середньої освіти, які реалізують за рахунок субвенції та співфінансування з місцевих бюджетів. На будівництво укриттів затверджено 37 проєктів; ще 237 проєктів – на реконструкцію, капітальний ремонт і реставрацію. Проте завершено роботи лише на 6 об'єктах, із них 3 – у Львівській області, по 1 – у Дніпропетровській, Київській і Хмельницькій областях, а почато підготовчі будівельні роботи для реалізації 53 проєктів.

(b) Ситуація із забезпеченням доступу до освіти

Один із викликів в умовах триваючої збройної агресії проти України – забезпечення доступу до якісного онлайн-навчання дітей, які не мають змоги навчатися офлайн. Зараз це більш як 1,9 млн дітей. Понад 330 тисяч з них не мають доступу навіть до дистанційного навчання через відсутність техніки – ноутбука, планшета або смартфона. За інформацією МОН, критична потреба в девайсах для дітей і вчителів із 10 областей, у яких нині переважає дистанційне навчання та становить більш як 96 тисяч пристроїв для дітей і більш як 29 тисяч для вчителів. Вирішення питання щодо забезпечення технічними засобами зможе допомогти подолати освітні втрати (розриви), підготуватися до іспитів та, за потреби, отримати психологічну підтримку.

Окремий аспект забезпечення доступу до освіти – створення умов для фізичного доступу (доїзду) до освітніх закладів. У зв'язку з тим, що в територіальних громадах продовжується процес реорганізації, припинення діяльності та/або ліквідація освітніх закладів, це може призводити до порушення норми статті 13 Закону України «Про освіту» та забезпечення права дітей на доступність освіти.

Територіальну доступність повної загальної середньої освіти забезпечують у межах повноважень органи державної влади та органи місцевого самоврядування, зокрема через підвезення учнів і педагогічних працівників до закладу освіти і у зворотному напрямку (закони України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту»).

До Уповноваженого зверталися батьки дітей щодо неналежної організації та/або відсутності підвезення до закладів здобувачів освіти. Такі звернення надходили не раз, зокрема з Тернопільської та Чернігівської областей. Зважаючи на це Уповноважений скеровував листи до голів сільських і селищних рад, районних державних адміністрацій для вирішення питання

Phoca PDF

щодо організації підвезення здобувачів освіти, але отримані відповіді свідчили про формальний підхід до цього питання або його ігнорування. Заявники скаржилися, що відповіді місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування не відповідають дійсності, у деяких випадках діти та педагоги долали пішки відстань близько двох кілометрів до навчального закладу.

У відповідь на запит Уповноваженого МОН повідомило, що на грудень 2023 року налічується 331 264 учнів, які потребують підвезення до ЗЗСО, що функціонують, а 292 870 здобувачів освіти отримують можливість підвезення до закладів освіти.

За оперативною інформацією ОВА, на 30 грудня 2023 року автопарк шкільних автобусів у всіх регіонах налічує 6256 одиниць, зокрема 269 спеціальних шкільних автобусів для перевезення дітей на кріслах колісних. Поточна додаткова потреба у забезпеченні шкільними автобусами становить 1912 одиниць, зокрема 192 спеціальні (для перевезення дітей на кріслах колісних).

Законом України «Про Державний бюджет на 2023 рік» передбачено субвенцію в розмірі 1 млрд грн на придбання шкільних автобусів. Розподіл коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання шкільних автобусів має здійснюватися на основі даних обласних державних (військових) адміністрацій/обласних департаментів (управлінь) освіти обласних державних (військових адміністрацій) щодо кількості здобувачів освіти, які потребують підвезення шкільними автобусами. За рахунок коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам і коштів місцевих бюджетів на умовах співфінансування на 30 грудня 2023 року придбано 434 шкільні автобуси для регіонів України, із них 21 – для Тернопільської, 13 – для Чернігівської областей.

(c) Забезпечення права на освіту на деокупованих територіях України

Збройна агресія Російської Федерації проти України призвела до суттєвих пошкоджень освітньої інфраструктури. 2919 закладів освіти постраждали на окупованих/деокупованих територіях України від бомбардувань та обстрілів, 347 із них зруйновано повністю[14]. Росія і надалі продовжує завдавати ударів по освітній інфраструктурі, що унеможливлює здійснення освітнього процесу повною мірою.

Під час окупації територій України російськими військовиками діти змушені були відвідувати російські навчальні заклади або ж взагалі лишаються без доступу до освіти. Після деокупації українських територій одним із найважливіших завдань для України в сфері освіти стало відновлення навчання на деокупованих територіях. З-поміж основних перешкод відновлення навчального процесу на визволеній території – постійні обстріли або безпекові загрози, відсутність чи неготовність укриттів, фізичне пошкодження закладів освіти, а також недостатня забезпеченість засобами для навчання (підручниками, ноутбуками, планшетами та ін.).

У межах здійснення парламентського контролю за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина в умовах дії правового режиму воєнного стану скеровано запити до 9 обласних військових адміністрацій (Харківської, Херсонської, Донецької, Миколаївської, Сумської, Житомирської, Київської, Чернігівської, Запорізької областей). За

Phoca PDF

результатами опрацювання наданої інформації встановлено, що в Харківській, Херсонській і Донецькій областях діти отримують освітні послуги суто в режимі онлайн, у Миколаївській, Сумській, Житомирській, Київській і Чернігівській областях – за змішаною формою навчання.

Під час опрацювання отриманої інформації з'ясовано, що 95 379 дітей на деокупованих територіях України здобувають освіту в онлайн форматі та 18 238 дітей – за змішаною формою:

Регіон, область	Кількість дітей, які здобувають освіту онлайн	Кількість дітей, які здобувають освіту за змішаною формою навчання
Харківська	33 190	0
Херсонська	43 274	0
Донецька	987	0
Миколаївська	6590	141
Сумська	9351	0
Чернігівська	1987	18 097
Житомирська	784	0

Діти дошкільного віку обмежені в праві на отримання освітніх послуг, оскільки на деокупованих територіях дошкільні навчальні заклади (далі – ДНЗ) не мають змоги надавати послуги через руйнування або відсутність укриття (Миколаївська, Херсонська, Донецька). У Харківській області діти дошкільного віку відвідують ДНЗ дистанційно. В окремих громадах Сумської області (Липоводолинська, Новослобідська, Хмелівська) ДНЗ взагалі відсутні.

Водночас суттєвою є проблема відсутності укриттів в освітніх закладах на визволеній території, які надають освітні послуги в змішаному форматі, що ймовірно може нести загрозу життю та здоров'ю здобувачів освіти. Так, у Київській області з 353 навчальних закладів забезпечені укриттями лише 183 (облаштовані належними укриттями заклади лише у Поліській і Немішаївській територіальних громадах). У Миколаївській області із 78 навчальних закладів, які функціонують офлайн, забезпечені укриттями лише 5. У Сумській області з 286 навчальних закладів, що функціонують, укриттями забезпечені лише 166.

Крім того, виявлено порушення права дітей з особливими освітніми потребами на отримання освітніх послуг, зокрема:

- Херсонська область – на території Новорайської громади 14 дітей потребують інклюзивної освіти, натомість отримують її тільки 2 дітей; на території Станіславської громади 13 дітей потребують інклюзивної освіти, натомість жодна дитина її не отримує.
- Сумська область – на території Буринської громади 51 дитина потребує інклюзивної освіти, натомість лише 20 дітей її отримують.
- Київська область – на території Іванківської громади 53 дитини потребують інклюзивної освіти, проте лише 42 дитини її отримують.

Для забезпечення права дітей на здобуття освітніх послуг на визволеній території

Phoca PDF

Міністерство освіти і науки України учням Київської, Миколаївської, Сумської, Харківської, Херсонської та Чернігівської областей передало 40 165 ноутбуків та іншої техніки. Упродовж 2024 року здобувачам загальної середньої освіти заплановано передати ще 13 374 девайси. Враховуючи це, більше 60 тис. дітей можуть бути не забезпечені гаджетами для здійснення дистанційного/змішаного навчання, чим може бути порушене їхнє право на доступ до освіти.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Верховній Раді України:

забезпечити розгляд і прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі» (реєстр. 10249 від 10 листопада 2023 року).

Кабінету Міністрів України:

доручити уповноваженим суб'єктам розроблення та внесення потрібних змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 року № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» в частині оплати праці працівників закладів соціального захисту населення та доповнити цією категорією посад постанову Кабінету Міністрів України від 13 січня 2023 року № 28 «Деякі питання оплати праці працівників державних та комунальних закладів охорони здоров'я»;

доручити уповноваженим суб'єктам розроблення та внесення потрібних змін до законодавства задля врегулювання проблеми «батьківського кіднепінгу», зокрема через налагодження механізму примусового виконання рішень суду про відібрання дитини, визначення її місця проживання, способу участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо, з обов'язковим залученням представника органу опіки та піклування, соціального працівника, психолога та інших учасників у разі потреби, зокрема працівників поліції.

Міністерству соціальної політики України:

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 26 травня 2021 року № 615 «Деякі питання забезпечення дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа житлом та підтримки малих групових будинків» у частині використання коштів в умовах воєнного стану, отриманих особами з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, в 2024 році.

Міністерству соціальної політики України, Нацсоцсервісній службі України:

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» щодо зобов'язання органів місцевого самоврядування і забудовника спрямовувати пайовий внесок до бюджету органу

Phoca PDF

місцевого самоврядування на будівництво житла для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають на квартирному обліку.

Міністерству охорони здоров'я України:

запровадити та реалізувати систематичні перевірки закладів охорони здоров'я щодо перебування в них дітей понад термін, встановлений протоколом лікування;

забезпечити дотримання вимог Порядку реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2024 році, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 грудня 2023 р. № 1394, в частині надання реабілітаційної допомоги дітям.

Міністерству освіти і науки України:

розробити та винести на розгляд Кабінету Міністрів України зміни до Плану заходів щодо реалізації Декларації про безпеку шкіл, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2021 р. № 898-р та поширити його виконання на всій території України.

Міністерству освіти і науки України, Міністерству охорони здоров'я України, Міністерству соціальної політики України, обласним військовим адміністраціям, органам місцевого самоврядування:

забезпечити обладнання, належне утримання та готовність до використання за призначенням захисних споруд цивільного захисту, визначення додаткової потреби таких споруд і належного фінансування будівництва нових, реконструкції, капітального ремонту, переобладнання наявних захисних споруд цивільного захисту та забезпечення їх потрібними матеріально-технічними засобами.

Міністерству внутрішніх справ України:

забезпечити створення просторів, сприятливих для роботи з дітьми, які постраждали від насильства або вчинили правопорушення («зелені кімнати», центри захисту та соціально-психологічної підтримки за моделлю «Барнахус») і навчання фахівців, які працюють з такими дітьми;

розробити та впровадити Державну програму боротьби з дитячою злочинністю.

Обласним військовим адміністраціям:

разом з органами місцевого самоврядування забезпечити потреби дітей у підвезенні до закладу освіти та у зворотному напрямку;

забезпечити гаджетами дітей на деокупованих територіях України, які здобувають освіту в онлайн-форматі та за змішаною формою навчання для забезпечення їхнього права на здобуття освітніх послуг.

Phoca PDF

[1]Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи «Ситуація щодо дітей України» від 25 січня 2024 року № 2529 (2024): https://pace.coe.int/en/files/33348/html

[2] https://ombudsman.gov.ua/childrenofwar-2023/

[3] Постанова «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841 і від 29 липня 2022 р. № 854» від 07 березня 2023 року № 209: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2023-%D0%BF#Text

[4] Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2022 року № 1195 «Деякі питання використання коштів для задоволення потреб евакуйованих осіб та осіб, які проживають в деокупованих населених пунктах» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1195-2022-%D0%BF#Text

[5] Ситуація, коли у пологових «вигадують» діагнози новонародженим для отримання подвійної оплати від НСЗУ – неприпустима: https://moz.gov.ua/article/news/situacija-koli-u-pologovih-vigadujut-diagnozi-novonarodzhenim-dlja-otrimannja-podvijnoi-oplati-vid-nszu-%e2%80%93-nepripustima

[6] Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 р. № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-%D0%BF#Text

[7] Постанова Кабінету Міністрів України від 13 січня 2023 р. № 28 «Деякі питання оплати праці працівників державних та комунальних закладів охорони здоров'я»: https://docs.google.com/document/d/1okJfokOr03Wb7cQg3vSjspM4JDUTOzlUpa-dYnEW8rM/edit

[8] *ibid*

[9] Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text

[10] Збірка матеріалів із впровадження моделі «Барнахус» в Україні/Міжвідомча координаційна рада, unicef : https://www.unicef.org/ukraine/media/20941/file

[11] Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2021 р. № 145 «Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#Text

[12] Наказ Міністерства освіти і науки України від 26.02.2020 року №393 «Про затвердження Плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти»

Phoca PDF

https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-spryamovanih-na-zapobigannya-ta-protidiyu-bulingu-ckuvannyu-v-zakladah-osviti

[13] Розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2021 р. № 898-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Декларації про безпеку шкіл» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2021-%D1%80#Text

[14] Освіта під загрозою: https://saveschools.in.ua

Phoca PDF